

Előszó A. Golopentia: Ajánlások a jövő rendszer kormányprogramjához c. írásához

Aki figyelemmel követi a román könyvprodukciónak, tudja, hogy 2001 legnagyobb visszhangot kiváltott eseménye Anton Golopentia *Ultima carte* (Az utolsó könyv, Enciclopedica Kiadó, Bukarest, 2001) című kötete volt. Ez a több mint 800 oldalas kiadvány - dokumentumgyűjtemény. Nem a szerző, hanem lánya, Sanda Golopentia állította össze édesapja tragikus halálának 50. évfordulójára. Ez a könyv nem az első kötet szerkesztett Szekuritáté-ügycsomó. S nem ez az első könyv a kommunista börtönökről sem. De talán az első olyan, amely kizárólag belülről tudósít a román politikai rendőrség letartóztatási, vallatási módszereiről, a börtönviszonyokról. A kötet szerkesztett dosszié tartalmazza a házkutatások alkalmával lefoglalt iratokat, a legépelet (tehát felhasználta) és kéziratos (tehát mellőzött) vallomások, valamint a vádlottá vált tanú elleni vallomásokat-feljelentéseket. Anton Golopentia szociológus, a Központi Statisztikai Intézet volt igazgatóját ugyanis eredetileg azért vették őrizetbe, hogy "tájékozódjanak" a Patrascanu-csoport (a "román Rajk") "nép- és rendszerellenes" tevékenységéről. Miután ezen a csapáson nem érték el eredményt, hiszen Golopentia tényleg nem állt szoros kapcsolatban a volt kommunista igazságügyi miniszterrel, a vallatók új forgatókönyvet választottak. És ezt maga a vádlott is elősegítette. Hogy szabaduljon a Patrascanu-összeesküvésben neki szánt szereptől, feljelentette saját magát: olyan írások leleltétét adta meg, amelyeknek a tartalma csupán őt magát terhelte. Így került a nyomozók kezébe egyebek mellett az a nem véglegesített írás is, amely *Sugestii pentru programul de guvernare al regimului viitor* (Ajánlások a jövő rendszer kormányprogramjához, 89-98.) címmel vált ismertté az említett kötet megjelenését követően, s melynek magyar fordítását közli most a *Magyar Kisebbség*. Ebben az 1949-ben született írásban Golopentia az évezred végére jóslja a kommunista rendszer bukását, a *Pax Americana* eljövételét, s tanácsokat ad a majdani nem kommunista román hatalomnak az "átmenet" menedzselésére. Ez az írás sok mindenről árulkodik, például szociológusi elemzőképességéről, a nemzetközi erőviszonyok várható alakulása és a kommunista rendszer ellenállóképessége előrelátásának képességéről.

De voltaképpen mit kell tudni Anton Golopentiáról? A legtömörebb választ erre a kérdésre idősebb barátja, Henri H. Stahl - a Dimitrie Gusti- féle bukaresti szociológiai iskola legkiemelkedőbb tagja - fogalmazta meg. 20 évvel ezelőtt *Amintiri si gânduri...* (Emlékek és gondolatok...) című könyvében így jellemezte Golopentiát: "*ma is a legtehetségesebb szociológusnak tartom valamennyi közül, aki a falukutatásainkban részt vett... Anton Golopentia mintegy szintézise volt sokunknak. Ugyannyira filozófus, mint Mircea Vulcanescu, tudós professzor, akár csak Traian Herseni, kutató, mint én, és ugyanolyan ügyes szervező, mint Octavian Neamtu*". A román szociológia e "jelensége" nem járta végig a Dimitrie Gusti által 1925-től kezdődően szervezett falukutatásokat, csak az utolsó monográfiájában, az 1931-es besszarábiai Cornova-iban vett részt. Az ott felmutatott eredményei nyomán azonnal elismerték a Gusti-féle szociológiai iskola kimagasló egyéniségének. Amikor Gusti közoktatási miniszter lett, senki sem találta meglepőnek, hogy Anton Golopentiát, a Szociológiai Szeminárium könyvtárosát vette maga mellé kabinetfőnöknek. Annál is inkább, hogy Gusti számára a miniszterség tulajdonképpen szociológiai kutatás volt, ebben pedig az ifjú Golopentia immár nélkülözhetetlenné vált. Miután a jogi diploma mellé 1933-ban megszerezte a filozófiai is, sikerrel pályázott meg egy Rockefeller-ösztöndíjat. Három évet töltött a hitleri Németországban doktori tanulmányai érdekében. Ezek az évek nem szigeteltek el az Iskolától, a román valóságtól, inkább alkalmat adtak arra, hogy a Gusti-féle szociológia utazó nagykövete legyen a kelet-európai kollégákkal fenntartott kapcsolatok szorosabbra fűzésében. Nemzedéke sok Németországban tanuló tagjától eltérően nem vált a nemzeti szocializmus hívévé, Hitler személye nem ejtette ámulatba, mint például híres kortársát, Ciorant. Sőt, kiterjedt levelezésében az amerikai demokrácia értékeire hívja fel a figyelmet, amerikai tanulmányok szemináriumának megszervezésére ösztönzi az Óceán túlsó partjáról visszatért barátait. Hazatérése után, nem minden vívódás nélkül, Gusti ellenkezését is kiváltva, a szociológiai monográfiái iskolán belül egy új irányzatot kezdeményez, amelyben a társadalmi probléma felfedezése és értelmezése fontosabb mint a minden részletet leíró monográfia. Abban viszont továbbra is egyetért mesterével, hogy a szociológusnak és általában az értelmiséginek az állam modernizációjában tevélegesen is be kell kapcsolódnia. 1936-tól Gusti tanársegéde, a *Sociologia Româneasca* (Román Szociológia) szerkesztője, az 1938-ban bevezetett Társadalmi Szolgálat több fontos részlegének irányítója, alapvető szociológiai és gazdasági statisztikai, geopolitikai és demográfiai kutatások szerzője. Ebben az időszakban két jelentős kutatás ötlete és levezetése fűződik nevéhez: a 60

román falu és a Dâmbovnic járás bemutatása, az úgynevezett "vázlatos monográfia módszerével" (amelyet Golopentia a Gusti-féle teljes monográfiával szemben vezetett be). 1939 őszén a háború kitörése, ami összeomlasztotta a Gusti (nyilván II. Károly támogatásával felépített) hatalmas kutatási és falufejlesztési intézményrendszerét, a kutatási lehetőségek nélkül maradt fiatalokat a híres Központi Statisztikai Intézet felé terelte. Az intézetet Sabin Manuila vezette, Golopentia a Tanulmányi Hivatal főnöke lett. E hivatal élén a háború alatt hozzákezdett a Bug folyón túli román közösségek számbavételéhez, s amikor a front kezdett Nyugathoz közeledni, megpróbálta megszervezni átköltöztetésüket Romániába. A háború utáni még mostohább kutatási körülmények között is folytatja a szociológusi tevékenységet (már 1945-ben kutatócsoportot vezet a Görgény völgyében), akárcsak a statisztikusi munkát (e minőségében tagja a Párizsi békeszerződésen részt vevő román küldöttségnek). Harmincas évekbeli alapállásához hűen távol tartja magát minden párttól. 1948-ban a Központi Statisztikai Intézet igazgatója lesz, de e tisztségéből lemondják. 1949-ben munkanélküli és "nem jogosult kenyérjegyre". 1950-ben letartóztatják, bebörtönzik, s egy évvel később meggyilkolják a jilavai fegyházban. 41 éves volt. 1968-ban "rehabilitálják", de műveit nem adják ki újra, nem olvassák, nem kommentálják...

Golopentia alakja és műve nemcsak immanens értéke, közép-európai relevanciája miatt érdekelheti a magyar olvasót, hanem magyar kapcsolata miatt is. A Gusti-iskola magyarul tudó tagjai (Traian Herseni, Octavian Neamtu, Mihai Pop) közül talán ő tett a legtöbbet e kapcsolatok érdekében. Már 1932-ben barátságot köt a Bukarestben tanuló Lükô Gáborral. Ezt követően ugyancsak ő volt a szervezője (nyilván levelezés útján) több - a szociológiatörténet által csak kevésbé ismert - fontos kapcsolatfelvételnek. Ezek között a legfontosabb egy Németh László vezette magyar szociográfus-író csoport 1935-ös romániai látogatása volt. Golopentia Németországból, levelek útján szervezte meg legapróbb részleteiben a csoport bukaresti találkozóját Gusti professzorral és munkatársaival, s látogatásukat Újradnán a falumunkán lévő, Henri H. Stahl vezette királyi diákcsapatnál. A vendégek ellátogattak az erdélyi magyar értelmiségiekhez is, és köztudott, hogy e látogatásnak milyen hatalmas volt a visszhangja, elsősorban Németh László *Magyarok Romániában* című esszéje miatt, amelyben csodálattal emlékezik meg a Gustival és az ifjú monografistákkal lezajlott beszélgetésekről, de keményen bírálja az erdélyi magyar értelmiség egykedvű közömbösségét. A Budapesten és Kolozsváron kitört valóságos vihar elülte után Golopentia megállapítja: "Nekünk is szükségünk lenne ilyen emberekre, akik ily sötét színekben festik le tehetetlenségünket". 1936-os hazatérése után a Királyi Kulturális Alapítvány vezető munkatársaként támogatja az Erdélyi Fiatalok siklódi falumunka-terveit. Nem rajta múlt, hogy a Gusti tanait követő magyar fiataloknak nem sikerült engedélyt szerezniük e tervek megvalósításához. A háború után újra találkozott Bukarestben Lükô Gáborral. Az *Utolsó könyvben* közölt, a házkutatás alkalmával lefoglalt Lükô-levél tanúsítja, hogy Golopentia folytatta kapcsolatépítő törekvését.

Anton Golopentia életműve még csak részben ismert. Szociológiai műveinek újradiadása, illetve románra fordítása a következő évekre várható. Három kötetre rúgó levelezése szintén szerkesztés alatt áll. Személyiségének megismerése egész munkásságának körültekintő kutatását igényli. Beleértve e rendhagyó írástörredék keletkezéstörténetét is.

- [Varga E. Árpád: A romániai magyarság népességcsökkenésének okairól](#)
- [Benedek Gyula: Vélemény Varga E. Árpád *A romániai magyarság népességcsökkenésének okairól* c. tanulmányáról](#)
- [Horváth István: A migráció hatása a népesség előszámítására](#)
- [Kiss Tamás: A népességfogyás "kontextusa" - válasz Varga E. Árpád vitaindító tanulmányára -](#)
- [Sebők László: Hozzászólás Varga E. Árpád vitaindító írásához](#)
- [Szilágyi N. Sándor: Észrevételek a romániai magyar népesség fogyásáról, különös tekintettel az asszimilációra](#)
- [Veres Valér: A romániai magyarok 2002. évi lélekszámáról](#)
- [Dr. Görömbei Sára: Demográfiai kutatás a kárpát-medencei magyarság fogyásának okairól](#)
- [Rónai András: Erdély népességi viszonyai](#)
- [Vita Sándor: Tallózás az 1930. évi román népszámlálás köteteiben](#)
- [Schneller Károly: Magyarok és románok erőviszonyai Erdélyben](#)
- [Dr. Oberding József György: Adatok az erdélyi magyar középosztály termeléséhez](#)
- [Dr. Kovács Alajos: A nemzetiségi statisztika problémája](#)
- [A lakosság megoszlása nemzetiség szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján \(A\)](#)
- [A lakosság megoszlása nemzetiség szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján \(B\)](#)
- [A lakosság megoszlása nemzetiség szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján \(C\)](#)
- [A lakosság vallás szerinti megoszlása a 2002-es népszámlálási adatok alapján \(A\)](#)
- [A lakosság vallás szerinti megoszlása a 2002-es népszámlálási adatok alapján \(B\)](#)
- [A lakosság megoszlása anyanyelv szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján \(A\)](#)

- A lakosság megoszlása anyanyelv szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján (B)
- A lakosság megoszlása anyanyelv szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján (C)
- A lakosság nem szerinti megoszlása a 2002-es népszámlálási adatok alapján
- Rostás Zoltán: Előszó A. Golopentia: *Ajánlások a jövő rendszer kormányprogramjához* c. írásához
- Anton Golopentia: Ajánlások a jövő rendszer kormányprogramjához
- Kalligram Alapítvány Jogelemző Csoportja (Jarábik Balázs, Csirik Zsolt, Gál Gábor): Memorandum: a Szlovák Köztársaság által a magyar kedvezménytörvény módosításához kidolgozott jegyzék jogi elemzése
- Richard Jenkins: Az etnicitás újragondolása: identitás, kategorizáció és hatalom
- Horváth Réka: Az RMDSZ céljainak változása az elmúlt tizenkét év során
- Veress Emőd: A prefektusi tisztség az önkormányzati rendszerben és az alkotmánybíróvási gyakorlatban
- Császár Melinda: A kedvezménytörvény megjelenítése a központi román sajtóban
- Kádár Magor: Az érem másik oldala: a státustörvény az erdélyi román köztudatban és a román nyelvű írott sajtóban

(c) Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék